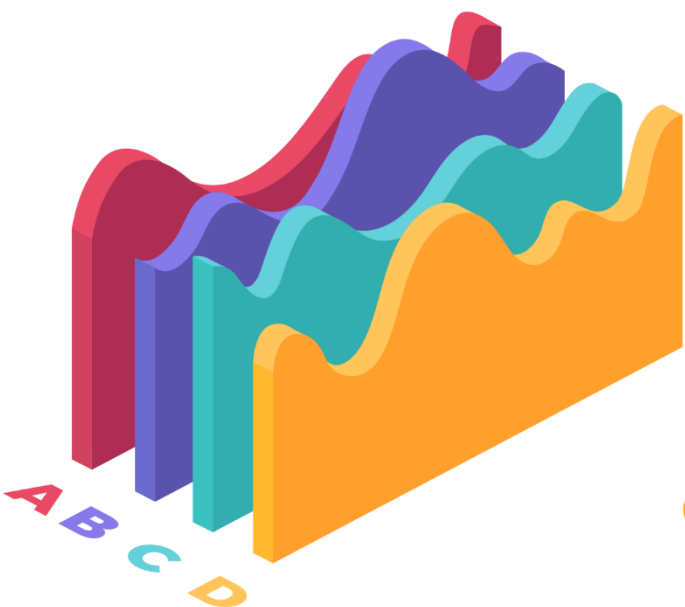

E-SERVICES 4 ME

MAJ, 2021. GODINE

ISTRAŽIVANJE MEĐU MLADIMA NA TEMU DOSTUPNOSTI INFORMACIJA ZA POKRETANJE SOPSTVENOG BIZNISA

PREDGOVOR

Digitalna agenda za Zapadni Balkan pokrenuta je 25. juna 2018. godine, nakon obaveze koju su lideri preuzeli tokom Samita EU-Zapadni Balkan u Sofiji, maja 2018. Iako su takvu obavezu prihvatili svi učesnici, uključujući i crnogorske lidere, nije mnogo toga sprovedeno u djelo. Iako je nekada bila vodeća u ovom sektoru u regionu, Crna Gora se suočila sa djelimičnom stagnacijom u posljednjih nekoliko godina, posebno nakon 2016. godine kada je nova Vlada odlučila da izvrši sistematizaciju državne uprave i da Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije više ne treba da postoji. Novo resorno Ministarstvo za javnu upravu sprovedlo je neke mjere navedene u Akcionom planu koji prati Strategiju razvoja informacionog društva do 2020. godine, ali određene mjere nisu sprovedene.

Nažalost, Crna Gora još uvijek nema funkcionalan i efikasan sistem e-uprave, iako neki od njenih segmenata postoje, poput e-zdravstva i e-obrazovanja, a koji su u posljednje vrijeme dodatno poboljšani i korišteni zbog pandemije COVID-19. Iako se cijela planeta i Crna Gora i dalje suočavaju sa svim negativnim posljedicama pandemije, jedan od pozitivnih aspekata ove nove zdravstvene krize je što je rasvijetlila značaj i mogućnosti upotrebe ICT i novih tehnologija u svakodnevnom radu institucija i preduzeća, kao i životu ljudi uopšte.

Projekat “E-services4Me” se realizuje u saradnji NVO “Centar za omladinsku edukaciju” i NVO “Gnijezdo”, u cilju jačanja uloge OCD-a i medija, kako bi se na dugi rok obezbijedila vidljivost pitanja sa Digitalnom agendom u Crnoj Gori. Predloženi projekat ima dva glavna kratkoročna cilja: Povećati ulogu OCD u pružanju podrške lokalnim javnim institucijama da bolje iskoriste potencijal ICT-a i poboljšaju kvalitet i količinu svojih e-usluga građanima, sa posebnim fokusom na mlade, kao i povećanje upotrebe i potražnje za kvalitetnim e-uslugama od strane građana kroz kampanju za podizanje svijesti koju sprovode OCD.

Ispitivanje stavova mladih o preduzetništvu je aktivnostu koju su sproveli implementatori projekta “E-services4Me” u saradnji sa Glavnim gradom Podgorica, koji za cilj ima ojačati ulogu OCD i medija u cilju povećanja vidljivosti pitanja povezanih sa Digitalnom agendom u Crnoj Gori.

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati stavove mladih o dostupnosti informacija za pokretanje sopstvenog biznisa, a na osnovu dobijenih podataka, projektni tim će se truditi da omogući podršku mladima u pokretanju sopstvenog biznisa u vidu najpotrebnijih informacija.

Povećanje građanskog angažmanju na polju Digitalne agende – ICEDA sufinansira Evropska unija, a implementira Metamorphosis Foundation (Sjeverna Makedonija) kao vodeći partner. Ostali partneri na projektu su: e-Governance Academy (Estonija), CRTA – Center for Research, Transparency and Accountability (Srbija), NVO 35 mm (Crna Gora), Open Dana Kosovo (Kosovo) i Lëvizja Mjaft (Albanija).

Napomena: Sadržaj ovog izvještaja, kao i nalazi prikazani u njemu, isključiva su odgovornost NVO “Centar za omladinsku edukaciju” i NVO “Gnijezdo” i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije i partnera na ICEDA projektu.

This project is co-funded
by the European union

SADRŽAJ

UVOD	5
DOSTUPNOST ELEKTRONSKIH USLUGA U CRNOJ GORI.....	6
ISTRAŽIVAČKI METOD.....	9
DEMOGRAFSKI PODACI	10
SADRŽAJ ISTRAŽIVANJA	12
DOSTUPNOST KORISNIH INFORMACIJA.....	19
ZAKLJUČCI ISTRAŽIVANJA	24

UVOD

Trenutno se na evidenciji nezaposlenih lica Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) nalazi ukupno 13.602 lica starosti od 18 do 30 godina. Prema podacima ZZZCG, u sjevernom regionu u se nalazi 5.574 nezaposlenih lica starosti 18-30 godina, u odnosu na ukupan broj nezaposlenih u tom regionu (25.050), što čini 22,25 procenata.

U južnom regionu, nezaposlenih mladih osoba starosti između 18 i 30 godina je 2.258, što u odnosu na ukupan broj nezaposlenih u tom regionu (8.536) predstavlja 26,45 procenata. Ako se fokusiramo na srednji region, nezaposlenih mladih osoba od 18 do 30 godina ima 5.770, što u odnosu na ukupan broj nezaposlenih u tom regionu (21.114) čini 27,33 procenata. U konačnom, od ukupnog broja nezaposlenih mladih osoba od 18 do 30 godina (13.602), njih 40,98 procenata su u sjevernom regionu, 42,42 u središnjem i 16,6 procenata u južnom region.

S obzirom na to da se uslijed pandemije povećao broj nezaposlenih lica, odlučili smo da istražimo da li se određeni broj mladih okrenuo sopstvenom biznisu, kao i da li to planira učiniti u narednom periodu. Istraživanje je sprovedeno kako bi jasnije uvidjeli i razumjeli potrebe mladih ljudi u sferi preduzetništva, te na osnovu dobijenih podataka, kreirali određeni vid podrške koji će budućim preduzetnicima pružiti potrebne informacije i podstaći ih na napredak.

Ono što nas je interesovalo jeste koje su to najveće barijere za mlade ljude pri pokretanju biznisa, kolike šanse daju sebi za potencijalni uspjeh, kao i za koju granu privrede bi rekli da ima najviše potencijala za razvoj biznisa u Crnoj Gori.

Takođe, ovim istraživanjem smo dobili podatke o tome da li su trenutne informacije o pokretanju biznisa mladim ljudima korisne i dostupne u dovoljnoj mjeri, kao i koji podaci prema njihovom mišljenju nedostaju našem području.

Napomena: Svi izrazi koji se u ovom izvještaju koriste za fizička lica u muškom rodu obuhvataju iste izraze u ženskom rodu.

DOSTUPNOST ELEKTRONSKIH USLUGA U CRNOJ GORI

Prema poslednjem istraživanju¹ o korišćenju i stavovima prema e-uslugama u Crnoj Gori, koje je realizovano 2019. godine, tri četvrtine građana Crne Gore nije informisano o e-uslugama javne administracije. Zakon o elektronskom dokumentu² donešen je 2008. godine i ima istu pravnu valjanost kao i dokument sačinjen na papiru, ako se njegova upotreba i promet vrše u skladu sa ovim zakonom.

Najveći broj e – usluga dostupan je građanima Crne Gore putem portala [e-Uprave](#)³, a one se odnose proces poslovanja, izdavanje ličnih dokumenata, zdravstvo, uređenje prostora i izgradnju objekata, statističko istraživanje podataka, javne nabavke, obrazovanje, finansije, rad, turizam, mlade i sport, kao i moguće prijave građana.

Kao popularne e-usluge na portalu su istaknute e-usluge koje podrazumijevaju podnošenje zahtjeva za dostavljanje podataka iz kaznene evidencije za fizička lica, prijava za polaganje stručnog ispita za rad u državnim organima sa visokom stručnom spremom, prijava za sufinansiranje učešća na naučnom kongresu u 2020. godini, zahtjev za dostavljanje podataka iz prekrasne evidencije za fizička lica, AZLP prijava zbirke ličnih podataka itd.

Na portalu e – Uprave građanima je dostupna i mogućnost da postavite pitanje eUpravi ukoliko imaju bilo kakvu nejasnoću kao i dio gdje se mogu naći najčešće postavljena pitanja koja podrazumijevaju:

- Gdje da pronađem usputva za korišćenje portala?
- Kako da se registrujem?
- Koji su tehnički preduslovi za korišćenje portala?
- Šta je elektronski certifikat?
- Kako učestvovati u javnim raspravama?

¹ <https://irp-cdn.multiscreensite.com/383f9933/files/uploaded/6.%20Istra%C5%BEivanje%20o%20kori%C5%A1%C4%87enju%20i%20stavovima%20prema%20e-uslugama%20u%20Crnoj%20Gori.pdf>

² Član 2 (http://www.podaci.net/gCGO/propis/Zakon_o_elektronskom/Z-edokum04v0805-1140.html)

³ <https://www.euprava.me/>

Glavni grad Podgorica, takođe, raspolaže određenim e - uslugama koje su dostupne na portalu podgorica.me.

U okviru [e-šaltera](#) na portalu dostupne su elektronske usluge koje se tiču informacija o potrebnim uslovima za ostvarivanje građanskih prava u upravi (preuzimanje i popunjavanje propisanih obrazaca), kao i informacije o statusu podnijetog zahtjeva koji se obrađuje u organima lokalne uprave, elektronski zahtjev za izdavanje izvoda iz matične knjige vjenčanih.

Građanima Podgorice dostupno je i podnošenje elektronske poreske prijave za utvrđivanje poreza na nepokretnost i elektronsku mjesečnu prijavu za obračun prireza porezu na dohodak fizičkih lica, kao i elektronski pregled rješenja poreza na nepokretnost i finansijski presjek.

Ono što je trenutno najaktuelnija tema u sferi elektronskih usluga jeste **elektronska fiskalizacija**. Svaki poreski obveznik koji je obavezan da izdaje račune i vrši proces fiskalizacije, obavezan je po zakonu da fiskalizuje sve račune za gotovinske i bezgotovinske transakcije.

Fiskalizacija znači da se svi izdati računi, kako gotovinski tako i bezgotovinski, evidentiraju u bazi podataka Poreske uprave, a vrši se fiskalnim servisom koji je odgovoran za komunikaciju između poreskih obveznika, koji izdaju račune i Poreske uprave, koja obrađuje primljene poruke.

Koje korake treba da realizujete da bi spremni dočekali elektronsku fiskalizaciju?

Za elektronsku fiskalizaciju potrebni su internet konekcija, prijava odnosno registrovanje poslovnog prostora u kome se obavlja djelatnost i operatroy koji će raditi. Pored toga obveznik je dužan da obezbijedi elektronski sertifikat koji obezbjeđuju ovlašćene kompanije Pošta Crne Gore i Core IT.

Uređaj za fiskalizaciju može biti bilo koji pametni uređaj, a da biste fiskalizovali vaše račune potrebno je da imate određeno programsko rješenje.

Za potrebe davanja usluga sertifikovanja u okviru Pošte CG-PKI uspostavljeno je sertifikaciono tijelo sa samo-potpisanim sertifikatom (Single Rooted Certification Authority) [PoštaCG-CA], koje izdaje kvalifikovane sertifikate zainteresovanim fizičkim i pravnim licima.

Digitalni sertifikat je elektronska potvrda kojom se potvrđuje identitet ovlašćenog pravnog ili fizičkog lica usled korišćenja različitih online platformi za poslovanje kao i za predaju dokumentacije na sajtu Poreske Uprave.

Dokumentacija koja je potrebna da bi se podnio zahtjev za izdavanje sertifikata jeste: zahtjev, ovlašćenje, povrta o uplati i izvod iz CRPS-a kojim se potvrđuje status pravnog lica.

Postupak izdavanje sertifikata se sastoji od procesa koji podrazumijeva prijem zahtjeva za izdavanje sertifikata kao prvi korak, zatim obradu zahtjeva od strane sertifikacionog tijela i dostavu sertifikata u ekopozituri Pošte. Nakon toga, potrebno je lično preuzeti USB uređaj.

Prema istraživanju⁴ koje je sproveda NVO “35mm” u periodu od aprila do juna 2020. godine, predstavnici OCD - a bili su saglasni da postoji popriličan broj elektronskih usluga, ali da još uvijek postoje polja koja nisu dovoljno razvijena.

Afirmacija elektronskih usluga se obezbjeđuje kroz promociju digitalne agende od strane državnih i privatnih stejkholdera, kao i učešćem civilnog sektora i medija, koji imaju veliki doprinos u zagovaranju značaja perioda digitalizacije koji očekuje Crnu Goru.

Kako bi ukazali na značaj elektronskih usluga, NVO “Centar za omladinsku edukaciju” i NVO “Gnijezdo” u narednom periodu otvoriće e - centar gdje će raditi na promociji korisnih e – usluga i poboljšanju pristupa istim, a kroz buduću web platformu pružiće mladim preduzetnicima podršku u vidu korisnih informacija.

⁴ <https://nvo35mm.me/publications/download/29>

ISTRAŽIVAČKI METOD

Poštujući aktuelne mjere Vlade Crne Gore u borbi sa pandemijom COVID 19, projektni tim se odlučio da istraživanje sprovede koristeći online alat “Google Form”, koji je omogućio potpuno bezbjedno i savremeno ispunjavanje ankete od strane korisnika.

Istraživanje među mladima na temu dostupnosti informacija za pokretanje sopstvenog biznisa je sprovedeno u periodu od 26. februara do 20. marta 2021. godine, a svoje učešće uzelo je 274 ispitanika, koji su nam pružili odgovore na 26 pitanja.

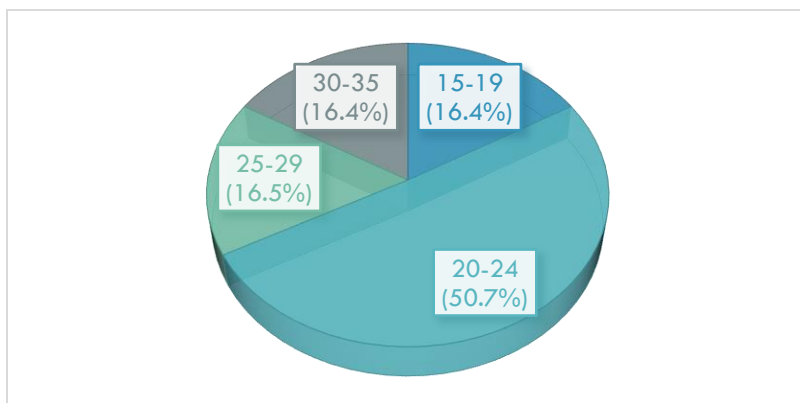
Ciljna grupa istraživanja bili su mladi ljudi starosne dobe od 15 do 35 godina iz 19 crnogorskih opština.

DEMOGRAFSKI PODACI

Demografski podaci su dobijeni kroz odgovore na različita pitanja, kao što su:

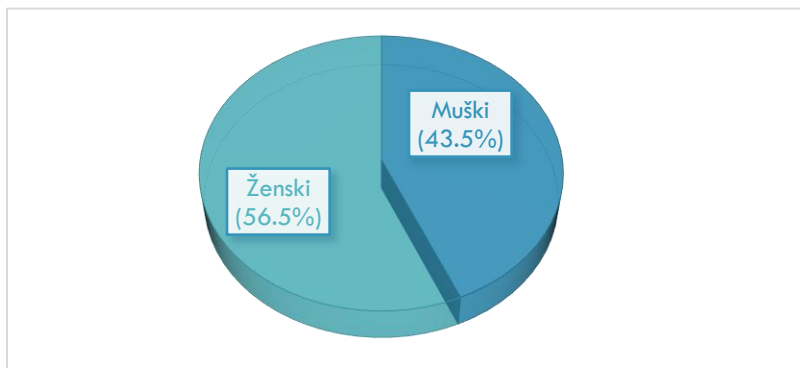
1. Starosno doba

Grafik br. 1 - Koliko imaš godina?

Najveći broj ispitanika bio je starosne dobi od 20 do 24 godine (50,7%). Nakon njih, jednak je broj ispitanika koji je uzrasta od 15 do 19 godina, kao i od 30 do 35 godina (16,4%). Nešto manji broj je broj onih koji imaju od 25 do 29 godina (16,5%).

2. Pol

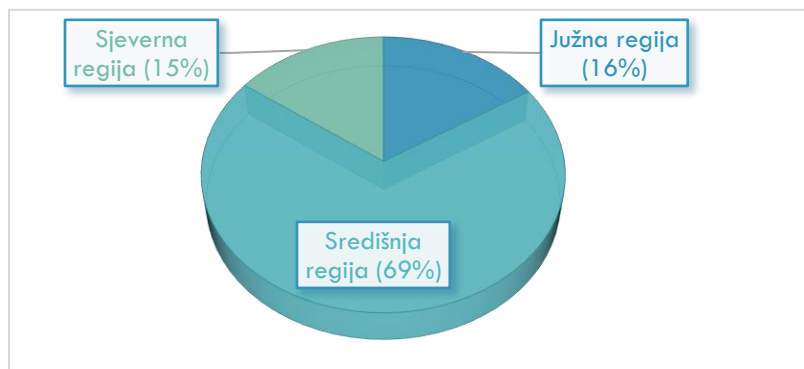

Grafik br. 2 - Koji si pol?

U istraživanju je učestvovalo 56.5% žena i 43.5% muškaraca.

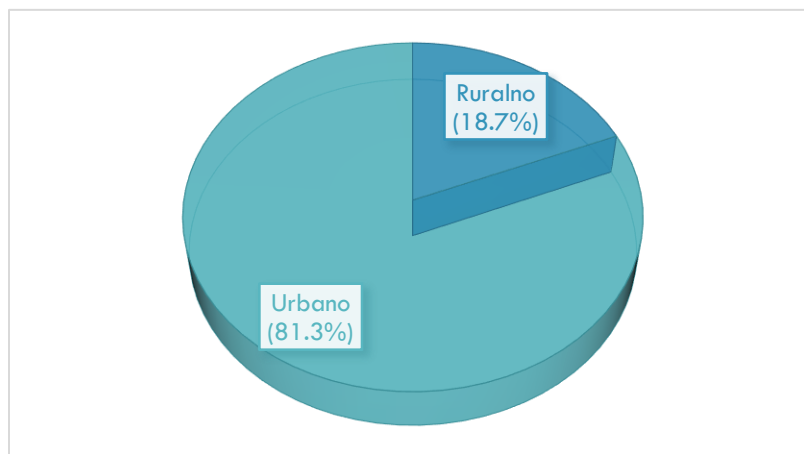
3. Regija

Grafik br. 3 - Iz koje regije dolaziš?

U istraživanju je učestvovalo 15% ispitanica i ispitanika iz sjeverne, 16% iz južne i 69% iz središnje regije.

4. Područje

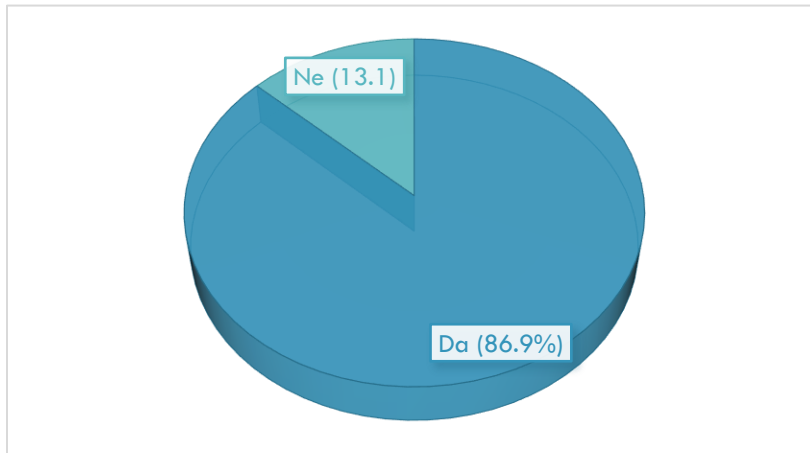
Grafik br. 4 - Iz kog područja dolaziš?

U istraživanju je učestvovalo 81.3% ispitanica i ispitanika iz urbanog i 18.7% iz ruralnog područja.

SADRŽAJ ISTRAŽIVANJA

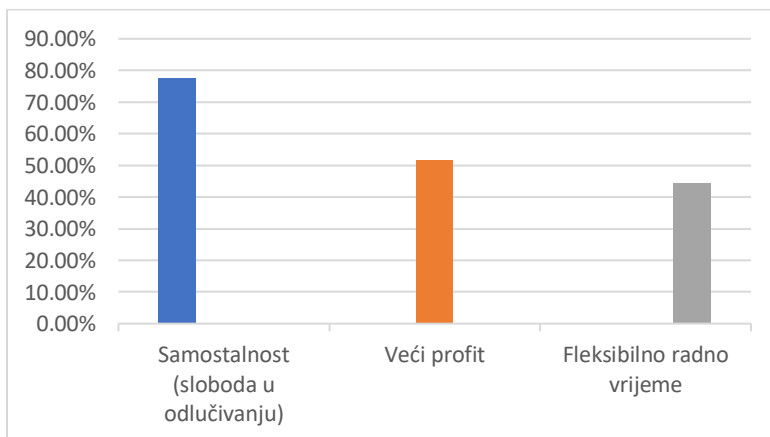
Nakon pitanja koja će nam dati jasniju sliku o demografskoj statistici, Ispitivanje stavova mladih o preduzetništvu nastavili smo pitanjem "Da li bi pokrenuli sopstveni biznis?" kako bi se upoznali sa ambicijama mladih kada je u pitanju preduzetništvo.

Grafik br. 5 - Da li bi pokrenuo/la sopstveni biznis?

Sa "Da" odgovorilo je 86.9%, dok je negativno odgovorilo 13.1% ispitanica i ispitanika.

Kako bi saznali razloge zašto bi pokrenuli svoji biznis, odlučili smo se da ih i konkretno upitamo za njihovo mišljenje.

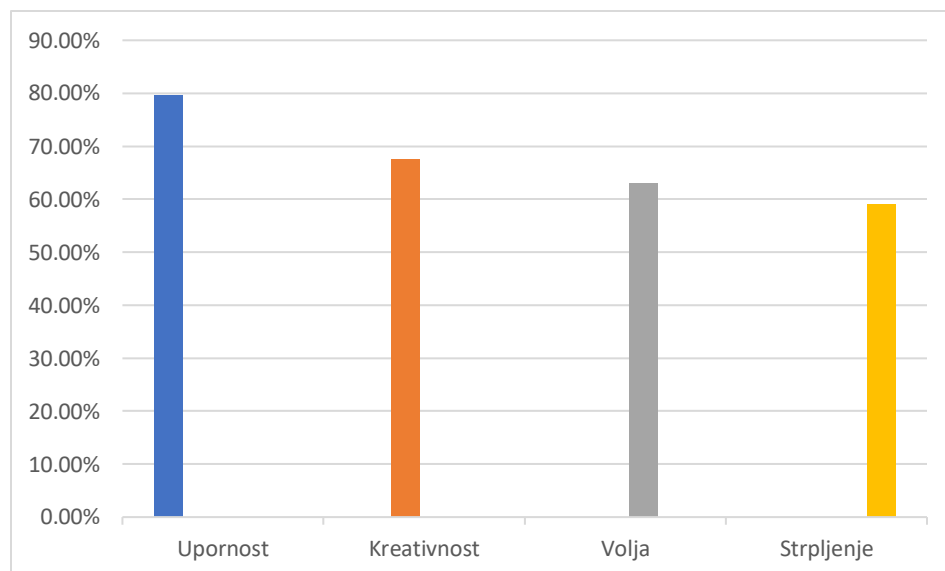

Grafik br. 6 - Zbog čega bi izabrao/la da se baviš sopstvenim biznisom?

Samostalnost (sloboda o odlučivanju) bila je ključni razlog za 77.7% ispitanica i ispitanika, kao i veći profit za 51.8%, odnosno fleksibilno radno vrijeme za 44.3% mladih ljudi.

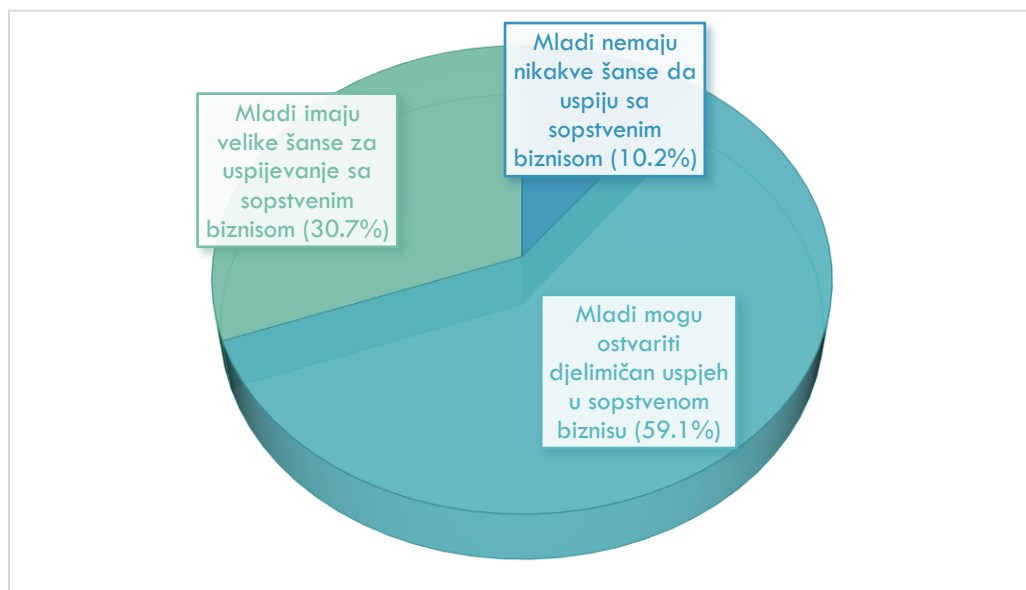
Anketom smo pitali mlade ljude koje karakteristike smatraju ključnim za uspješnog preduzetnika.

Grafik br. 7 - Koje lične karakteristike smatraš da su ključne za uspješnog preduzetnika

Ispitanicima je bilo ponuđeno više mogućnosti za izbor odgovora, ali najviše njih (79,6%) je navelo upornost kao ključnu karakteristiku. Pored upornosti, ono što mladi smatraju jednom od ključnih karakteristika za uspješnog preduzetnika jeste i kreativnost (67,5%), kao i volja (63,1%). Većina njih (59,1%) odabrala je i strpljenje za jednu od glavnih osobina.

Kao što je prethodno navedeno, anketom smo željeli da ispitamo ambicije mladih ljudi kada je u pitanje pokretanje sopstvenog biznisa, ali i njihovo viđenje mogućnosti za uspjeh sa sopstvenim biznisom u našoj državi.

Grafik br. 8 - Kolike šanse mladi imaju za uspjevanje sa sopstvenim biznisom?

Najveći broj ispitanika (59,1%) smatra da mladi mogu ostvariti djelimičan uspjeh u sopstvenom biznisu, zatim 30,7% misli da mladi imaju velike šanse za uspjevanje , dok je 10,2% mišljenja da mladi nemaju nikakve šanse da uspiju.

Kao obrazloženje da mladi imaju “**djelimične šanse za uspjevanje sa sopstvenim biznisom**”, ispitanici su najčešće navodili sledeće:

“Crna Gora je područje koje je pogodno za razvijanje lokalnih ili regionalnih biznisa koji omogućavaju neke relativno srednje prihode, dok za veliki uspjeh internacionalnog karaktera, smatram da je jako teško.”

“Uz kreativan odabir biznisa, istrajnosti i upornost, velika odricanja i dobar trenutak za početak biznisa, mislim da posao može da uspije. Treba vremena, no.. Bitno je početi.”

“Djelimičan uspjeh zbog nedovoljnih finansija za početno ulaganje.”

''Ukoliko su oblast djelovanja i ideja dovoljno inovativni i neobuhvaćeno nekim postojećim monopolom, uz veliku upornost i rad, uspjeh je moguć.''

''Ekonomska situacija nam je jako loša i neizvjesna, te je dosta rizično pokretati sopstveni biznis. Ali vjerujem da se ipak može uspjeti.''

''Teško se dolazi do svih potrebnih informacija i dokumentacije za pokretanje određenog posla.''

Mladi su kao obrazloženje za stav da **"imaju velike šanse za uspijevanje sa sopstvenim uspjehom"** navodili prednosti mogućnosti počinjanja sopstvenog biznisa kao i vjeru da se trud i rad uvijek isplate.

''Sa dobro razrađenim biznis planom, voljom za učenje iz (sopstvenih) grešaka i ljubavlju prema svom biznisu, mladi i te kako mogu uspjeti sa svojim biznisom.''

''Mladi smo, treba da radimo. Svaki trud se na kraju isplati.''

''Mladi imaju velike šanse jer godine ne igraju presudnu ulogu, već njihovo znanje, vještine i osobine poput upornosti, istrajnosti i strpljenja.''

''U vremenu u kojem živimo je veoma moguće da mladi ljudi pokrenu biznis, uslovi su povoljniji, veća sloboda u izboru biznisa i kao i postojanje veoma velikog tržišta, samo je jako potrebna neka inovacija koja će se dopasti ljudima, a i naravno puno uloženog rada i truda, kao i dovoljno sredstava za isti''

''Crna Gora je država koja se i dalje razvija i sa uvođenjem novih tehnologija i informacija koje su najlakše prihvaćene i usvojene od strane mladih, mladi imaju velike šanse za uspjeh. ''

''Samo treba biti dovoljno uporan, a i ovo je malo tržište tako da će moći lako da se probiju na njega i okupiraju ga.''

Mladi koji su se izjasnili da smatraju da “**nemaju nikakve šanse za uspijevanje sa sopstvenim biznisom**”, uglavnom su kao razlog navodili nedostatak podrške.

”Blago rečeno, nedovoljna podrška mladim preduzetnicima u svakom smislu.”

”Zbog sistema koji ne valorizuje dovoljno privatno preduzetništvo.”

”Ne mogu da se izbore sa monopolima i predstavnicima krupnog kapitala, a nekad i organizovanim kriminalnim grupama.”

”Veliki problem su finansije, koje su neophodne za pokretanje biznisa i razdrađivanje neke ideje, a većina mladih nije u mogućnosti da odvoji sredstva za pokretanje ili unapređenje biznisa”

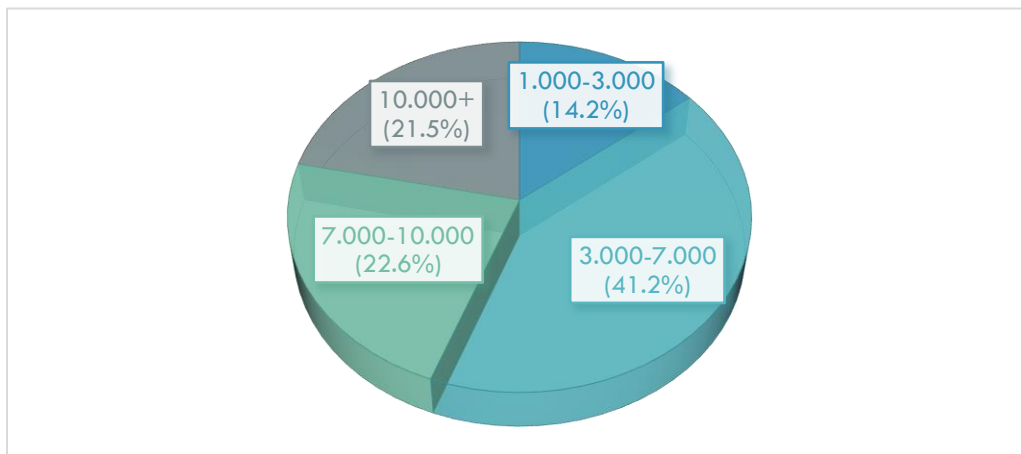
”Mislim da je problem u početnom kapitalu, prevelikoj administraciji koja ubija volju za pokretanje biznisa, malom tržištu, korupciji, slabo dostupnim kreditima”

”Zavisi od upornosti, želje i volje mladih, ali uglavnom nemaju podršku starijih, niti stariji partneri/kolege žele da sarađuju sa njima.”

”Uspjeti u ovoj zemlji je gotovo nemoguće, zbog samog stanja države, mentaliteta ljudi i nedostatka finansija.”

”Pa mislim da i ukoliko ideja neke mlade osobe je nesvakidašnja i inovativna, naše društvo nije za prihvatanje novog, modernog i netradicionalnog. Oduvijek živimo po nekoj tradiciji i rijetko koja ideja potpuno nova, bude prihvaćena i podržana.”

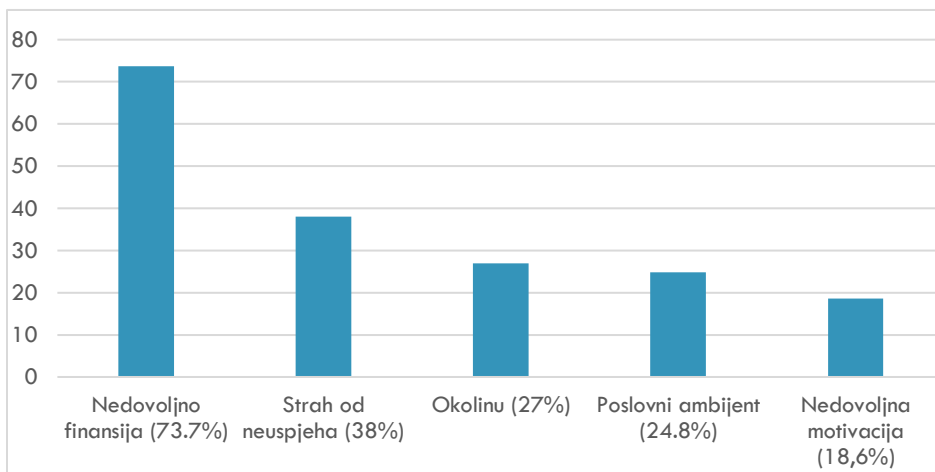
S obzirom na to da su finansije jedno od veoma važnih pitanja u počecima svakog mladog preduzetnika, anketom smo istražili koliko novca smatraju da je potrebno za uspostavljanje prvih koraka.

Grafik br. 9 - Koliko misliš da je finansija potrebno za pokretanje biznisa (okvirno)?

Suma koju je najveći broj (41,2%) mladih izabrao potrebnom pri pokretanju biznisa jeste između 3.000 i 7.000 eura. Ostali ispitanici (22,6%) smatraju da je dovoljna okvirna suma između 7.000 i 10.000 eura, dok 21,5% mišljenja je da je za pokretanje biznisa potrebno 10.000 ili više eura. Najmanji broj ispitanika (14,2%) smatra da se biznis može pokrenuti sa sumom između 1.000 i 3.000 eura.

Veoma važan aspekt ovog istraživanja je prepoznavanje osnovnih barijera, za koje mladi ljudi smatraju da su osnovne kočnice za pokretanje sopstvenog biznisa.

Grafik br. 9 - Šta smatraš najvećom preprekom pri pokretanju sopstvenog biznisa?

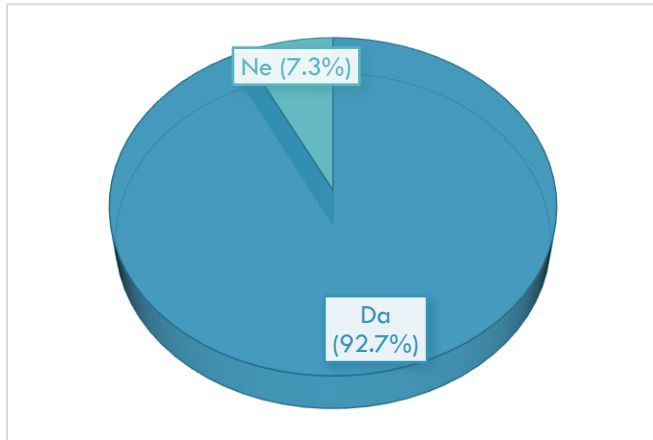

Prema dobijenim rezultatima istraživanja, mladim ljudima ne nedostaje motivacija za pokretanje sopstvenog biznisa, s obzirom na činjenicu da je svega 18,6% izabralo ovu opciju kao jednu od ponuđenih. Ono što su izdvojili kao najveću prepreku jeste nedovoljno finansija (73,7%) kako bi otpočeli sopstveni biznis, zatim strah od neuspjeha (38%). Pored navedenog, 27 procenata mladih je izabralo i okolinu, a 24,8% poslovni ambijent kao najveću prepreku.

DOSTUPNOST KORISNIH INFORMACIJA

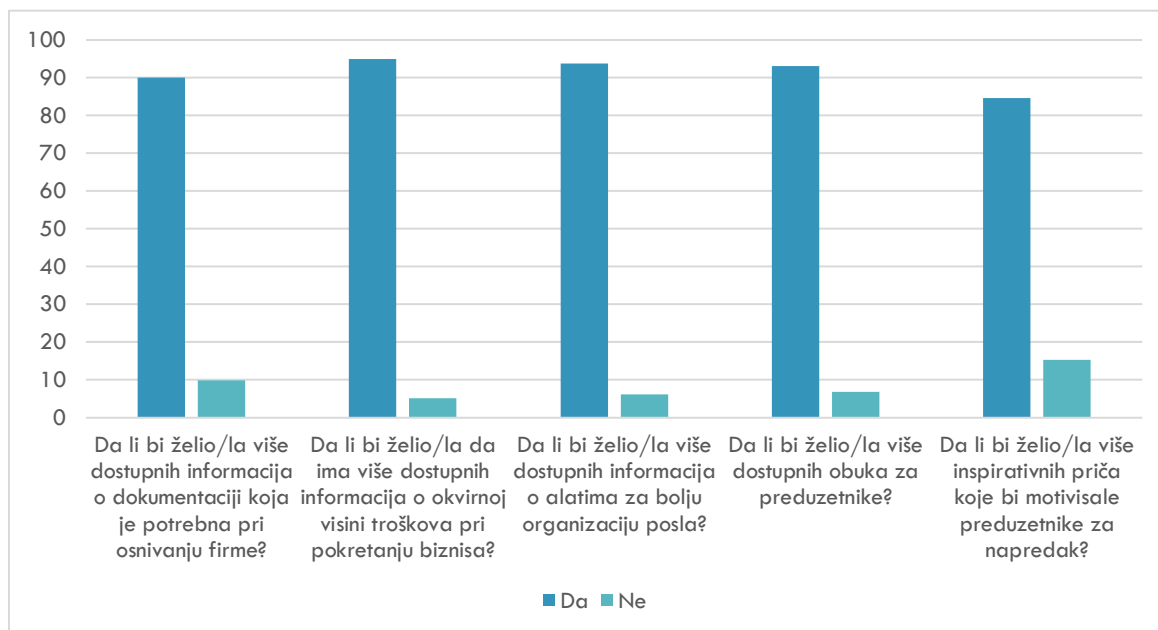
Osim toga što smo anketom ispitivali stavove mladih o pokretanju sopstvenog biznisa, istraživanjem smo željeli i da dobijemo podatke o dostupnosti korisnih informacija u ovoj sferi. Ovaj dio upitnika počeli smo pitanjem mladih ljudi o tome da li smatraju da našem području nedostaje više dostupnih korisnih informacija za razvoj preduzetništva.

Grafik br. 10 – Da li smatraš da našem području nedostaje više dostupnih korisnih informacija za razvoj preduzetništva?

Sa “Da” odgovorilo je 92.7%, dok je negativno odgovorilo 7.3% ispitanika.

Uzevši u obzir buduće planove NVO “Centar za omladinsku edukaciju” i NVO “Gnijezdo” da na dugi rok pruže podršku mladim ljudima u oblasti omladinskog preduzetništva, potrudili smo se da ispitamo koji vid podataka je mladima najpotrebniji pri realizaciji početnih koraka.

Grafik br. 11 - Dostupnost informacija

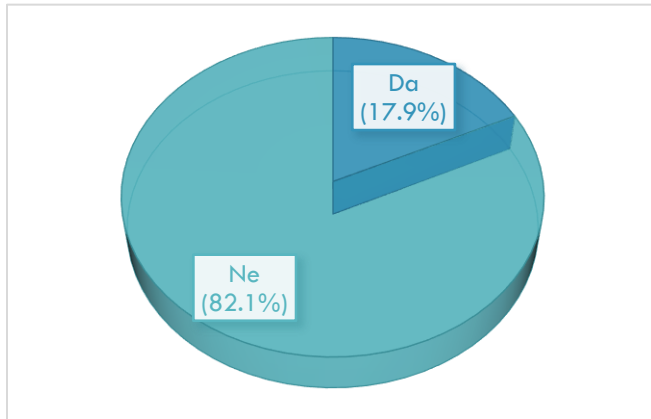
Ukoliko se osvrnemo na informacije o dokumentaciji koja je potrebna pri osnivanju firme, 90,1 procenata ispitanika se izjasnilo da bi željelo više dostupnih informacija na ovu temu, dok 9,9 procenata nije zainteresovano za te podatke. Ukupno 94,9% mladih bi željelo da im je dostupno više informacija o okvirnoj visini troškova pri pokretanju biznisa, dok 5,1 procenata ne smatra taj podatak potrebnim.

Nadalje, većina mladih (93,8%) se izjasnilo da bi željeli više dostupnih informacija o alatima za bolju organizaciju posla, a mali broj (6,2%) nije zainteresovan za to. Prema podacima istraživanja, može se reći i da mladi priželjkuju obuke za preduzetnike, s obzirom na to da je na pitanje "Da li bi želio/la više dostupnih obuka za preduzetnike?", 93,1 procenata odgovorila sa "Da", dok je 6,9 odsto odgovorilo sa "Ne".

Kada su u pitanju inspirativne priče koje bi motivisale preduzetnike za napredak, 84,7 odsto mladih se izjasnilo da bi željelo više istih, dok 15,3 odsto ne smatra ovakve priče poželjnim.

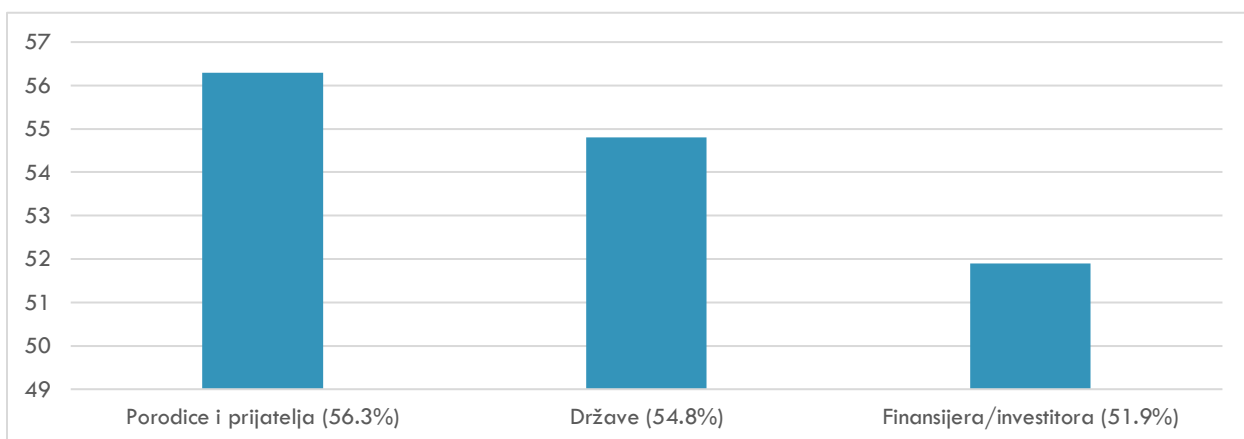
Želeći da saznamo koje veb sajtove mladi najčešće posjećuju u cilju informisanja o novim preduzetničkim prilikama, mlade smo pitali da li znaju za neke od njih.

Grafik br. 12 - Da li znaš za neki veb sajt koji nudi informacije o preduzetništvu?

Većina mladih (82,1%) izjasnila se da ne zna veb sajt koji nudi mladima informacije o preduzetništvu, dok je svega 17.9 procenata mladih navelo da postoji veb sajt koji pruža tu vrstu podataka. Veb sajtove koje su oni prepoznali kao one koji pružaju informacije o preduzetništvu su: asistent.me, umpcg.me, tehnopolis.me, sbc.udg.me, preduzetnice.me, seljak.me.

Veoma važna stavka u započinjanju sopstvenog biznisa je i podrška, pa smo mlade pitali čija bi im bila najneophodnija na samom početku rada.

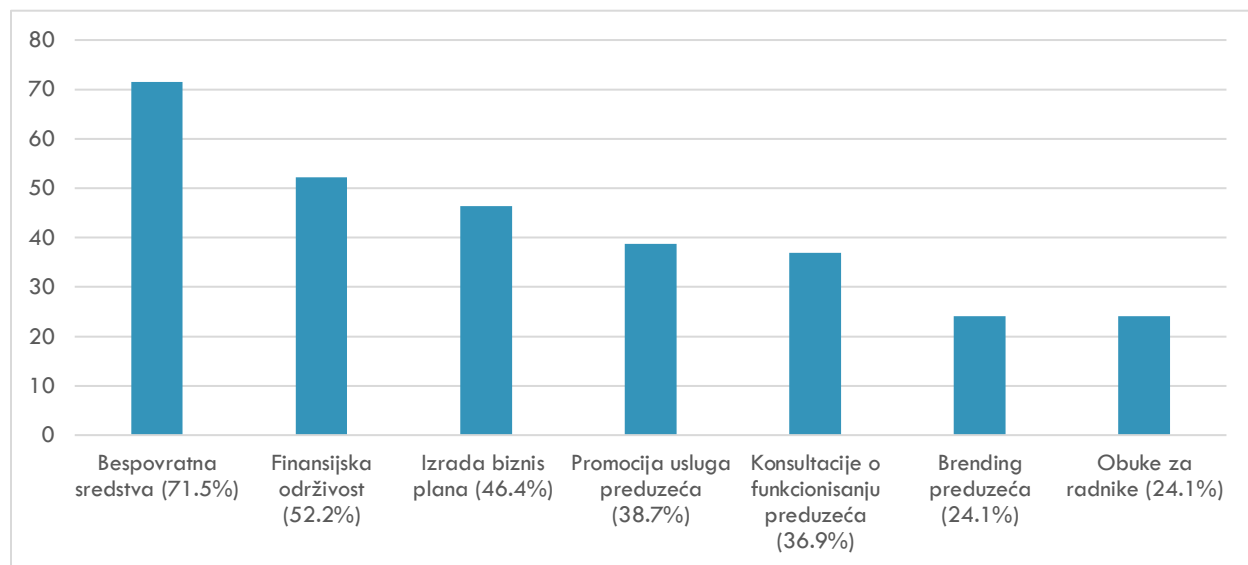

Grafik br. 13 - Čija podrška bi ti bila ključna pri pokretanju biznisa?

Ispitanici su imali mogućnost izbora više opcija, a kao ključnu opciju, izabrali su podršku porodice i prijatelja (56,3%). Nakon njih, veoma važnom smatraju i podršku države (54,8%), dok se dio njih (51,5%) opredijelio za podršku finansijera/investitora.

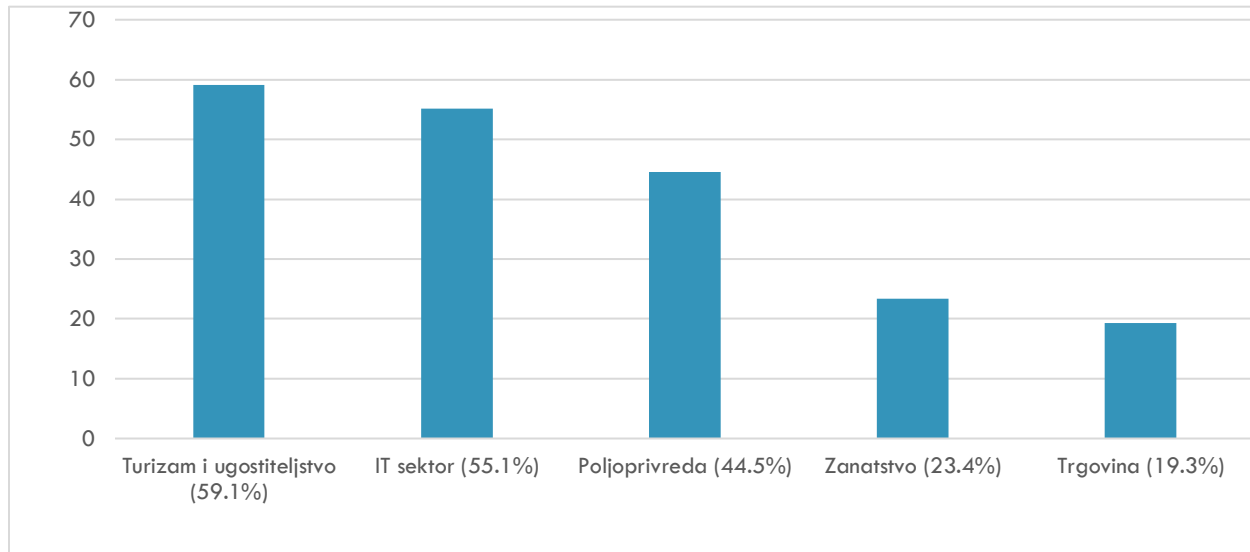
U narednom pitanju, mlade smo pitali koji vid podrške bi im bio najkorisniji na samom početku, ponudivši im više ponuđenih odgovora.

Grafik br. 14 - Koji vid podrške bi ti bio najkorisniji pri pokretanju sopstvenog biznisa?

U pogledu podrške koja bi bila najkorisnija mladima pri pokretanju sopstvenog biznisa, najveći broj njih (71,5%) se opredijelio za bespovratna sredstva, a odmah nakon njih birali su finansijsku održivost (52,2%). Takođe, ono što su izdvojili jeste podrška vezana za izradu biznis plana (64,4%). Nadalje, birali su promociju usluga preduzeća (38,7%) i konsultacije o funkcionisanju preduzeća (36,9%). Na kraju, 24,1 procenata je izbaralo podršku za brendiranje preduzeća, kao i obuke za radnike.

Ispitivanje stavova mladih o preduzetništvu smo zaključili pitanjem "Koja grana privrede ima najviše potencijala za razvoj biznisa u Crnoj Gori?".

Grafik br. 15 - Prema tvom mišljenju, koja grana privrede ima najviše potencijala za razvoj biznisa u Crnoj Gori?

Prema dobijenim podacima, privredna grana koja ima najviše potencijala za razvoj biznisa u Crnoj Gori jeste turizam i ugostiteljstvo (59,1%). Nadalje, mladi su prednost dali IT sektoru (55,1%), nakon čega su birali poljoprivredu (44,5%). Dio mladih (23,4%) perspektivu za razvoj biznisa vidi i u zanatstvu, dok bi najmanji broj njih (19,3%) prednost dao trgovini.

ZAKLJUČCI ISTRAŽIVANJA

Mladi ljudi u Crnoj Gori većinom bi se usudili da pokrenu sopstveni biznis. Smatraju da bi im on donio veću samostalnost odnosno slobodu u odlučivanju, veći profit kao i fleksibilno radno vrijeme.

Istraživanjem smo došli do informacija da su mladi ljudi većinom mišljenja da imaju djelimične šanse za uspjeh sa sopstevnim biznisom – 59,1 odsto njih.

Ukoliko govorimo o velikim šansama za uspjeh koji bi mogli postići, 30,7 odsto mladih vjeruje u to, dok je manje njih (10,2%), mišljenja da mladi nemaju nikakve šanse da uspiju sa sopstvenim biznisom.

Za najveću prepreku pri pokretanju biznisa mladi su odabrali finansije, a nakon toga i strah od neuspjeha.

Mladi smatraju da našem području nedostaje više dostupnih korisnih informacija o preduzetništvu. Oni su naveli da bi željeli više dostupnih informacija o dokumentaciji koja je potrebna pri osnivanju firme, okvirnoj visini troškova pri pokretanju biznisa alatima za bolju organizaciju posla. Takođe, ono što smatraju potrebnim jeste i više dostupnih obuka za preduzetnike.

Kao ključnu podršku pri pokretanju sopstvenog biznisa, mladi su odabrali podršku porodice i prijatelja (56,3%). Međutim, dosta bitnom smatraju i podršku države (54,8%), kao i podršku finansijera/investitora (51,5%).

Najkorisniji vid podrške za mlade ljude bila bi bespovratna sredstva, a odmah nakon njih finansijska odzivost i podrška vezana za izradu biznis plana.

Turizam i ugostiteljstvo, kao i IT sektor, smatraju privrednim granama koje imaju najviše potencijala za razvoj biznisa u Crnoj Gori.

Istraživanje među mladima na temu dostupnosti informacija za pokretanje sopstvenog biznisa jedna je od aktivnosti u sklopu projekta "E-services4Me" koju realizuju NVO "Centar za omladinsku edukaciju" i NVO "Gnijeздо" na polju preduzetništva.

Ključni nalazi i zaključci, pomoćiće organizacijama da još bolje sagledaju aktuelno stanje i u skladu sa tim predlože i realizuju buduće aktivnosti na polju preduzetništva kod mladih ljudi.